

A leletanyag és a dokumentáció elhelyezése: Árpád Múzeum, Ráckeve.

HEGEDŰS ATTILA – SIMON LÁSZLÓ

105. Dunapataj, Szent Tamás-domb

(Bács-Kiskun megye) Á, Kk

A település keleti szélén elhelyezkedő dombon a korábbi években amatőr régészkedés-kincskeresés nyomán kőfalak és embercsontok kerültek elő. A lelőhelyen folytatott kéthetes leletmentés során egy 15 m hosszú és 8 m széles K-Ny-i tájolású középkori templom alapfalai kerültek elő. Az eredetileg kisebb méretű, félköríves szentélyű templom bejárata a déli fal nyugati végében lehetett, ahol kb. 1 m-es szakaszon hiányzik a falszövet. Az átlagosan kb. 1 m vastag fal durván faragott kváderkövekből kétoldalt rakott, a két kősor közötti rész apróbb kövekkel és téglákkal van kitöltve. A nyugati hajófal külső oldalánál toronyalapozásnak nincs nyoma, viszont itt kalcinálódott embercsontokból álló vastag réteg került elő. A hajó sarkainál támpillér vagy ennek alapozása nem figyelhető meg. Ugyancsak nem találtunk nyomokat az északi oldalon sekrestyére vagy egyéb hozzáépített toldaléokra.

Az első templom a törmelékrétegből előkerült kőfaragvány (bimbós oszlopfő töredéke) alapján az Árpád-kor második felében épülhetett, ezt később bővítették. A templombelső felső rétegében 16 sírt tártunk fel, melyek kora mellékletek hiányában nem határozható meg pontosan, valószínűleg késő középkoriak lehetnek.

A leletmentés a dunapataji Általános Művelődési Központ egykori és jelenlegi diákjai, oktatóik, valamint Dunapataj Nagyközség Önkormányzata támogatásával történt.

V. SZÉKELY GYÖRGY

106. Dunaszekcső, római kori hamvasztásos sír

A részletes jelentést lásd a 85–93. oldalon.

(Baranya megye) Ró

HORVÁTH ANDREA

107. Dunaújváros, Öreghegy, Kálvária utca 5.

(Fejér megye) Ró? Kú

Az Öreghegyen családi ház építkezését megelőző régészeti feltárássra került sor a KÖI-vel lefolytatott engedélyezési eljárást követően. A telek közvetlenül szomszédos az 1983. évi Kálvária utcai ásatás területével. Két kutatóárokban sikerült kibontani az 1983-ban csak részlegesen feltárt II. sz. épület nyugati zárófalát. Egyebekben a munka nem hozott nagy mennyiségű leletanyagot. A teleket korábban földpincékkel szabdalják: a jelenlegi tulajdonos – apja emlékezetére hivatkozva – négy nagyméretű pincéről számolt be. A feltárást igazolta az adatokat, a szelvényekben a pincebetöltésekben ástunk, teljesen érintetlen régészeti objektumot nem is sikerült feltárni. Két anyagnyerőgödört tártunk fel kevés leleta-

nyaggal, illetve egy századvégi vagy e század eleji löszbe vájt pincelakás egyik sarkát.

PONGRÁCZ ZSUZSÁNNA

108. Dunaújváros, Rácdomb

(Fejér megye) B, Ró, Tö

Az Intercisa Múzeum 1999. március 23-án 15.50-kor névtelen bejelentést kapott arról, hogy a régészeti védelem alatt álló Dunaújváros, Rácdomb nevű lelőhelyen földmunkát folytatnak. A hír ellenőrzésére 15 percen belül kimentünk a helyszínre, de már nem találtunk ott senkit. Megállapítottuk, hogy a 2147. hrsz-ú telken házalap kialakítása céljából végeztek gépi földmunkát, és ez régészeti jelenségeket is elpusztított. Dunaújváros Megyei Jogú Város jegyzője 1999. március 24-én letiltotta a munkák folytatását, a Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága pedig 1999. március 25-én feljelentést tett ismeretlen tettes ellen a városi rendőrkapitányságon. Miután sikerült megszerezni a telek kulcsát a tulajdonos-építető házaspártól, 1999. április 1. és 29. között leletmentő ásatást folytattunk a helyszínen.

A leletmentés jobbára a kiásott és még el nem szállított föld átrostálására szorítkozott. (A már elszállított föld deponálási helyét nem sikerült kiderítenünk.) Az így talált kerámiaanyag részben bronzkori (Vatya kultúra), részben kora újkori, és a 17. századi palánkvárhoz köthető. A 7 × 8,5 m-es, É-D hossz tengelyű, 2,8–3 m mély alap metszetalain és alján a következő objektumokat lehetett megfigyelni. A D-i metszetal K-i sarkában 1,5 m átmérőjű gödör volt, amelynek aljából egy 30 cm mélységű rész megmaradt a ház alapjában. Ennek bontása során 17. századi kerámia mellett embercsontokat találtunk. Utóbbiak abból a késő római temetőből származhatnak, melynek sírjait a Rácdombon már több helyütt megtaláltuk. A török kori gödör felső részét kb. 2 m mély ferde beásás pusztította el, kavicsos, téglatörmelékes betöltéséből lelet nem került elő. A gödörtől Ny-ra 1,3 m mélységig feltehetőleg újkori árok metszete volt. A metszet többi részén a 40 cm-es újkori feltöltés alatti 20–50 cm vastagságú réteg valószínűleg a bronzkori feltöltés, innen származhat a vatyai leletanyag zöme. A metszetal többi részét lösz töltötte ki. A 2147. hrsz-ú telektől délre, valamelyest alacsonyabban fekvő telkeken, illetve a dombot átszelő Mohácsi utcában a legkorábbi, D-i irányban erősen lejtő bronzkori réteg kb. 2,5–3 m mélységben jelentkezett. A jelentős szintkülönbségből arra lehet következtetni, hogy a bronzkorban a domb É-i része lényegesen magasabban feküdt, mint a település többi része. Hogy ez mennyiben magyarázható a természetes erózióval és mennyiben a szél ellen védekező emberek tevékenységével, nem világos. A metszetalon nem sikerült a lösz mesterséges felhalmozódásának a jeleit megfigyelni. A Ny-i É-i és K-i metszetalban nagy felületen voltak meg az 1745-ben épült és az 1950-es években elpusztított Rudnyánszky-kastély maradványai. A

K-i fal közepe táján a kastély alapozásának kb. 30–80 cm-es maradványait tudtuk kibontani, a betöltésből modern, 20. századi anyaggal. Az alap építéséhez felhasználáltak egy nagyobb méretű faragott római követ is, amit beszállítottunk a múzeum kőtárába.

A megelőző feltárás nélkül megkezdett építkezés miatt jelenleg eljárás folyik az építető ellen, az ügy bírósági szakban van. A leletmentés költségeit egyelőre nem tudtuk behajtani.

Az ásatáson közreműködött Pongrácz Zsuzsanna régész és Haraszi Gabriella restaurátor.

KESZI TAMÁS

109. Dunaújváros, Rácdomb, II. leletmentés

(Fejér megye) B, Ró, Á, Kö

Az Intercisa Múzeum 1999. május 14. és szeptember 6. között megelőző feltárást folytatott a régészeti védelemben részesülő Dunaújváros-Rácdomb lelőhelyen, a Mohácsi utca 1. számú 2149. hrsz-ú telken. Ugyanitt dr. Bóna Istvánné folytatott már leletmentést a 90-es évek elején. Ekkoriban a szóban forgó telekre jelentős mennyiségű földet hordtak mintegy 80–90 cm vastagságban.

Az úszómedence-építést megelőző, mintegy 12 × 5,5 m-es területen folytatott ásatás során 50 objektumot és 10 települési szintet tártunk fel. Ezek közül egy előbb jégveremként szolgáló, később talán gyümölcsaszalóvá átalakított építményt lehetett az 1745-ben épített és az 1950-es években elpusztított Rudnyánszky-kastélyhoz kötni. Az építmény betöltéséből – a korábbi régészeti periódusok leletein kívül – gazdag újkori kerámia- és vasanyag került elő. A 17. századi török palánkvár személgödreiből a korábbi leletmentésekből ismert leletanyag került elő: kályhaszemek, mázas és mázatlan háztartási kerámia, pipák, kés. Most első ízben sikerült feltárni az Árpád-kori település jellegzetes méhkas alakú személgödreit, 12–13. századi fazék- és bogrács töredékekkel. A késő római temetőből két bolygatatlan sír került elő, az egyikben állapotos nő feküdt, mellette 4. századi bronzérmét, vascsatot és koporsószőget találtunk. Egy további, az említett jégverem ásásakor elpusztított sír leletei (4–5. századi szürke kerámia, ezüst piperekészlet fülkaparó kanala) és a halott csontjai szórványként kerültek elő. Szórványosan kerültek elő egyéb római kori leletek is – főleg téglatöredékek, illetve bronzérme – a későbbi személgödökből. A 10 települési szintből 9 volt bronzkori, a legfelsőt kerámiaanyag alapján a kosideri periódusra lehet datálni. A gödrök mellett több háznak a maradványait, cölöplyukait figyeltük meg, közülük az egyik többszortatú háznak a falai 20–30 cm magasságban megmaradtak. A kerámiaanyagból kiemelkedik a dél dunántúli Mészbetétes edények kultúrájának import edénye, egy gomba alakú függő, egy festett vörös foltokkal díszített meghatározatlan agyagtárgy (talán egy idol töredéke), a bronzanyagból több díszű. A legalsó bronzkori települési szintet 20 cm vastag, mesterségesen felhordott, agyagos réteg választotta el a neolitikus rétegektől, amelyeknek a feltárására már nem volt lehetőségünk.

Az ásatáson közreműködött konzulensként dr. Bóna Istvánné régész, Pongrácz Zsuzsanna régész, Haraszi Gabriella, Késmárky Rita, Bakó Edit, Stéfely Éva restaurátorok és Bencze Rita egyetemi hallgató.

KESZI TAMÁS

110. Dunaújváros, Vásártér

(Fejér megye) Ró

A 6-os számú út mellett, a véderősáv nyugati oldalán, Dunaújváros, Vásártéren kábelfektetés során római kori leletek kerültek elő. A leletbejelentést követő leletmentésen egy gazdasági épületre bontottunk rá, valamint egy igen kis szakaszon rögzítettünk egy sekély árkot (talán az épület kerítőárkát).

PONGRÁCZ ZSUZSÁNNA

111. Ecsefalva, Pusztaborz szarmata temető

A részletes jelentést lásd a 95–108. oldalon.

(Békés megye) Ő, Sza

RÓZSA ZOLTÁN – SZATMÁRI IMRE

112. Ecsefalva, Üzemi út, Digógödör lelőhely

(Békés megye) U

Az Ecsefalva, Üzemi út, Digógödör lelőhelyen végzett leletmentés során 30 jellegtelen, szabálytalan alakú és elrendezésű őskori (neolit) gödör került elő. A leletanyagot a Munkácsy Mihály Múzeumban a 99.4.1–163. leltári számokon leltároztuk be. Munkatárs: Havassy Péter, Gábor Gabriella, Kocsor Julianna, Rózsa Zoltán.

SZATMÁRI IMRE

113. Edelény, Borsod, Református templom

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á

A mai formájában a 18. században épült református templom a földvárval azonos dombon, de annak sáncain kívül helyezkedik el. 1926-ban a templomot övező kerítés javításakor több, másodlagos helyzetben lévő csontvázat, valamint 9, az Árpád-korra keltezhető, S-végű hajkarikát találtak itt. Ez utóbbi valószínűsíthetővé tette, hogy a templom első formájában már az Árpád-korban fennállt.

A Borsodi földvár feltárásának utolsó mozzanataként e templom környékét kutattuk meg. Az ásatással tisztázni szerettük volna a templom és a földvár kapcsolatát. Öt szelvényt nyitottunk a templom É-i oldalán, annak közvetlen közelében. További két szelvényt a domb É-i oldalának a templomtól távolabbi részeit kutattuk át. A templom É-i oldalán a terület egy része a gyakori átépítések folyamán erősen bolygatott volt. Szelvényeink nagy részében azonban már a mai felszíntől 40 cm-re eredeti helyzetben lévő csontvázat találtunk. Az ásatások során 77 sírt bontottunk ki, közülük 15-ben találtunk leleteket. A leletek közül legkorábbi egy líra